

مدیریت محیطی

تألیف

دکتر حسین محمدی

استاد دانشگاه تهران

شماره مسلسل ۹۳۸۱

شماره انتشار ۳۹۰۳

انتشارات دانشگاه تهران

سرشناسه	: محمدی، حسین، ۱۳۳۶-
عنوان و نام پدیدآور	: مدیریت محیطی / تألیف: حسین محمدی.
مشخصات نشر	: تهران: دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات، ۱۳۹۶.
مشخصات ظاهری	: ۳۵۲ ص.: مصور، جدول، نمودار.
فروست	: انتشارات دانشگاه تهران؛ شماره انتشار ۳۹۰۳.
شابک	: 978-964-03-7154-1
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۳۴۱.
یادداشت	: مدیریت محیط زیست-- ایران
یادداشت	: مدیریت محیط زیست
شناسه افزوده	: دانشگاه تهران، مؤسسه انتشارات
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۷ ۳۲۰/الف GE
رده‌بندی دیویی	: ۳۶۳/۷۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	: ۴۹۹۸۳۰۳

این کتاب مشمول قانون حمایت از حقوق مؤلفان و مصنفان است. تکثیر کتاب به هر روش اعم از فتوکپی، ریسوگرافی، تهیه فایل‌های pdf، لوح فشرده، بازنویسی در وبلاگ‌ها، سایت‌ها، مجله‌ها و کتاب، بدون اجازه کتبی ناشر مجاز نیست و موجب پیگرد قانونی می‌شود و تمامی حقوق برای ناشر محفوظ است.

ISBN:978-964-03-7154-1

9 789640 371541

عنوان: مدیریت محیطی
تألیف: دکتر حسین محمدی
ویرایش ادبی: سپیده دبیریان
نوبت چاپ: اول
تاریخ انتشار: ۱۳۹۷
شمارگان: ۲۰۰ نسخه
ناشر: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران
چاپ و صحافی: مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

«مسئولیت صحت مطالب کتاب با مؤلف است»

بها: ۲۵۰۰۰۰ ریال

خیابان کارگر شمالی - خیابان شهید فرش می‌مقدم - مؤسسه انتشارات دانشگاه تهران

پست الکترونیک: press@ut.ac.ir - تارنما: <http://press.ut.ac.ir>

پخش و فروش: تلفکس ۸۸۳۳۸۷۱۲

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فهرست

ج	مقدمه مؤلف.....
۱	فصل اول - انسان و جایگاه او در جهان.....
۲۵	فصل دوم - رابطه انسان و طبیعت.....
۷۷	فصل سوم - محیط و ویژگی های آن.....
۸۷	فصل چهارم - محیط زیست، کاربری ها و برنامه ریزی زمین.....
۱۸۱	فصل پنجم - منابع و روش های شناسایی آنها.....
۲۰۷	فصل ششم - برنامه ریزی.....
۲۵۱	فصل هفتم - مدیریت.....
۲۷۵	فصل هشتم - نگرش سیستمی.....
۳۱۳	فصل نهم - آمایش سرزمین و توسعه پایدار.....
۳۳۳	منابع و مآخذ.....
۳۳۷	واژگان انگلیسی - فارسی.....
۳۴۳	نمایه.....

مقدمه مؤلف

موضوع برنامه‌ریزی و مدیریت یک امر تحقیقی است و صاحب‌نظران برجسته‌ای در این زمینه تلاش و کوشش می‌نمایند؛ اما برنامه‌ریزی و مدیریت امری نیست که محدود به حوزه‌های خاصی باشد و هر جا که در آن کاری انجام شود، نیازمند برنامه‌ریزی است و هر جا هم که کارکنانی در آن فعالیت می‌کنند، نیازمند مدیریت علمی است. روند برنامه‌ریزی و مدیریت نیز مثل سایر موضوع‌های علمی، روزبه‌روز تغییر نموده و مباحث جدیدی در این زمینه مطرح شده است.

عالی‌ترین روش‌های مدیریتی، مدیریت اسلامی مبتنی بر روابط اعتقادی و معنوی است. استادان و محققان علم مدیریت زیادی در دنیا هستند که می‌گویند در دنیای مدیریت علمی معنویت را یافته‌اند و گفتمان بسیاری از آنها دربرگیرنده احترام متقابل ارزش‌گذاری به انسان، ایثار و رضایت‌مندی مشتری، کیفیت، ایجاد انگیزه، تعهد، داشتن آرمان مشترک و مواردی از این دست است، همه مقوله‌هایی معنوی و اعتقادی به شمار می‌روند که لازمه پویایی و موفقیت در مدیریت نوین است.

در هر زمینه‌ای برنامه‌ریزی جزء جدایی‌ناپذیر زندگی است و محصولی از اندیشه، هنر و خردورزی انسان به شمار می‌آید. ضرورت به‌کارگیری انواع برنامه‌ریزی‌ها برای توسعه اقتصادی، اجتماعی و کاربری جوامع امروزی مقوله‌ای است که در باب آن مطالب زیادی نوشته شده است.

در عرصه اقتصاد نوین و فناوری‌های جدید، تنها ملت‌هایی موفق هستند که از برنامه‌ریزی‌های جامع و طراحی‌های مختلف بهره‌گرفته باشند، از این رو تدوین و استفاده از انواع برنامه‌ریزی‌های ملی، ناحیه‌ای و محلی یک ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است.

سامان‌دهی محیط طبیعی و ایجاد یک محیط جغرافیایی از رایج‌ترین و پیچیده‌ترین فعالیت‌های بشر بوده که به موازات توسعه جوامع بشری مراحل متعددی را پیموده است.

ریشه بحران‌های زیست‌محیطی را در طرز فکری می‌دانند که ادیان الهی برای بشر فراهم ساخته است. ادیان الهی جهان را ساخته خداوند و بشر را محور اصلی جهان و تمام آفرینش را برای او و به‌خاطر وی دانسته‌اند و از این رهگذر بشر صاحب اختیار مطلق شده و با آزادی و اختیار مطلق به جان طبیعت و مظاهر آن افتاده، آن را زایل و تخریب نموده است. این اتهام واقعیت ندارد، که ادیان الهی دست انسان را در تخریب طبیعت باز گذاشته‌اند. بشر با دوری از خداوند و تعلیمات انبیای الهی به این بحران زیست‌محیطی مبتلا شده است و تنها راه نجات او بازگشت به آغوش محیط الهی و آرامش یافتن در آن محیط است.

در متون مقدس اسلامی زمین تبعیدگاه بشر نیست. پروردگار متعال در قرآن مجید بشر را در بهشت پذیرفته و او را به خلافت برگزیده و به زمین فرستاده و امانت‌دار خود معرفی کرده است و انتظار دارد که

بدون هرگونه تخریب زمینی که آن را کامل تحویل گرفته، به عمران و آبادانی بیشتر آن مبادرت نماید نه آنکه در سایه کبر و غرور خود آن را تباه سازد. خداوند هرگز فساد و مفسدان را دوست ندارد. بیشتر اندیشمندان عالم امروز در این فکر هستند که در این شرایط و با سرعتی که انسان محیط زیست و طبیعت پیرامون خویش را آلوده و نابود می‌کند، چگونه می‌تواند امیدی برای ادامه حیات روی این کره خاکی را برای فرزندان و نسل‌های آینده باقی گذارد؟ پاسخ به این سؤال هیچ است. انسان متجدد با بحران بی‌سابقه‌ای مواجه است که به دست خویش ایجاد کرده و اکنون حیات کل زمین را تهدید می‌کند، او هنوز از اینکه ببیند علل واقعی مشکل در کجاست امتناع می‌ورزد. سرنوشت محتوم انسان وی را فرامی‌خواند تا نقش خویش را به‌عنوان خلیفه خداوند بر زمین، حافظ و نگهبان نظم طبیعی و شاهد بر این حقیقت که همه طبیعت از خداوند سخن می‌گوید، به نحو کامل ایفا نماید؛ بنابراین تخریب محیط طبیعی به معنای شکست در ایفای نقش انسانیت انسان است. این کار به معنای انجام جنایتی واقعی علیه جهان خلقت است، زیرا آسمان‌های هفت‌گانه و زمین و همه آنچه در آنهاست، تسبیح‌گوی خدا هستند و هیچ چیز در عالم نیست جز اینکه به تسبیح خدای تعالی مشغول است. همان‌طور که در فصل چهارم «کتاب جغرافیا چیست؟» نوشتم آگاهی انسان درباره محیط زیست نسبت به هر زمان دیگری بیشتر شده است. در خلال سال‌های گذشته آگاهی نسبت به بحران‌های زیست‌محیطی افزایش پیدا کرده است. بسیاری از گروه‌های پرسروصدا، سازمان‌های غیردولتی، احزاب سبز و حتی احزاب سیاسی دیگر برای دفاع از محیط زیست و حمایت از آن سر بر آوردند. مطالب این کتاب محصول تدریس سال‌های متمادی درس‌های برنامه‌ریزی محیطی کارشناسی ارشد و انسان، سیاست و آب‌وهوا گرایش دکتری آب و هواشناسی است و ساختار آن در نه فصل به شرح زیر تنظیم شده است:

فصل اول به انسان و جایگاه او در جهان و انسان کامل، خلافت و وظیفه او در زمین پرداخته است؛
فصل دوم ناظر بر رابطه انسان و طبیعت و رابطه انسان و طبیعت با خداوند، ضرورت بهره‌وری از منابع طبیعی و توصیه اسلام و بهره‌گیری از منابع طبیعی است؛

فصل سوم محیط و ویژگی‌های آن را شرح می‌دهد؛

فصل چهارم به شناخت محیط زیست کاربری‌ها و برنامه‌ریزی زمین اختصاص دارد؛

فصل پنجم منابع و روش‌های شناسایی آنها را بررسی کرده است؛

فصل ششم برنامه‌ریزی، انواع برنامه‌ریزی ویژگی‌ها و اهداف برنامه‌ریزی را منعکس می‌نماید؛

فصل هفتم مدیریت، نظریه‌های مدیریت و مدیریت راهبردی را بررسی کرده است؛

فصل هشتم نگرش سیستمی مفاهیم سیستم‌ها و انواع سیستم‌ها را شرح داده است؛

فصل نهم هم به بررسی آمایش سرزمین توسعه پایدار و تاریخچه آنها پرداخته است.